

Helgi Pjeturss dr.

ÞÖRFIN FYRIR NÝA HEIMSKOÐUN

I.

Í 6. hefti tímaritins *Frjáls*, 1912, er grein eftir Albert Einstein, og þessi forn áli mynd: „Þekktu þú vísindamaður heimveins gegn að það sem mannkynið hefur náð á þessum heimskodunum“.

Enn þá er það ófá, að greinin er góð og ná tilleg. En hlt er engu síður víst, að hún nýa heimskodun Einstein er mjög ófullnægjandi. Enga stærðfræðifekkingu þá er til þess að geta fylgt það. Það er í augum uppi, að heimskodun þar sem lífið kemur alls ekki til greina, hlýtur óhlýðandi að vera mjög ófullkorn. Það sem vantar er meira að segja, ekkert minna en aðalatriðið, því að það sem sýnir um fram alt þurfum að átta oss á og ráða framúr, er þetta: Ég þótt að breyta svo til batnaðar lífinu hér á jörðu, að afsannist orð hins mikla spekings Schopenhauers. En hann sagði: „Líf- ið er það sem betur væri ekki“. Þessi kenning spekingsins er ennþá flugun- arverðari þegar menn víta, að fram- vindustefna lífsins hér á jörðu, er alveg ófáð það sem rjett er að nefna helstefnu. Og glötunin vís, og það skamt undan, ef svo yði haldið fram stefnunni. Spurningin verður

þá því, hvort til mun vera nokk- ur sú stefna sem e'ldi sje helstefna og síðan, hvort þess muni nokku- laustur að breyta um stefnu. Og vís er það, að ekkert er til sem mannkyn- voru ríður eins raikið á og þekkin í þessum efnum. En einnig það e- víst, að hér verður eitthvað meir að komu til en jafnvel hinar stór- koslegustu uppgötvani á lögmálu- hugar lífslínu náttúru. Eins og n- einniti eru þær fragu uppgötvani í eðlisfræði og efnafræði, sem mön- ur hefir fundist svo mikið um, a- þeir tala um að ný öld sje hafin þáðeilisöldunin.

II.

Wilhelm Ostwald er einn sá maður sem jeg hefi sjóð skrifa af glegstur skilningi á því, hvílik nauðsyn væri nýrra uppgötvana í líffræði og eðl- einungis í eðlisfræði, ef framfarir vísindum ættu að geta orðið einso- þyrfti. Ostwald var mjög kunnur efnafræðingur, en gaf sig þó, síðan ár ævi sinnar, mikið að heimspek. Og er til bók eftir hann sem heiti Naturphilosophie. Ekki man jeg þ- eftir neinu bendingu hjá honum se- vírdist vera nokkurnveginn í rjett- átt í þessu efni. En á því vírdist eðl-

geta verið neinni vafi, að það sem þarf er eiginlega ekkert minna en það, að mannkynið geti breytst í fullkomnari líftegund, og þá fullkomnari einkum að viti. Og raunar virðist þetta ekki þurfa að vera svo óefnilegt, þegar þess er gætt, að hin- ar ýmsu manntegundir nútímans eru, án nokkurs vafa, ættaðar frá manntegundum sem voru nútímans mönnum miklu síðri að viti. Framfarir í þessu aðalatriði hafa alveg vafalaust átt sjer stað, en að vísu á löngum tíma. Hinsvegar er voðinn svo yfirvofandi nú, að skjótra framfara er þörf, ef duga skal. En ekki efast jeg þó um, að einmitt þetta getur orðið. Vjer verðum aðeins að færa oss betur í nyt en gert hefir verið, hina svo furðulegu grísku sköp unarsögu, sem er að rekja til Pýþagorasar og Platons. Og að vísu þó að auka þar við, ekki allóverulega.

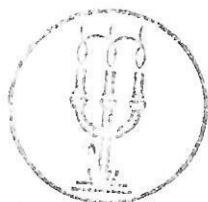
Jeg tel víst, að hinir grísku spekingar hafi haft rjett fyrir sjer í því, að lífið hjer á jörðu sje að rekja til nokkurskonar geislanar frá miklu fullkomnari lífverum á öðrum jarðstjörnum alheimsins. Og jeg held því fram, að nú sje fengin fullkomlega vísindaleg víska fyrir því, að í svefni á sjer lífsamband stað milli hinna ýmsu jarðstjarna alheimsins. Og eins, að um slíkt samband er að ræða á miðilsfundum, þar sem menn hafa haldið, að samband sje fengið við einhvern óskiljanlegan andaheim.

Það er þetta samband sem, með tilstyrk nýrrar vísindalegrar þekkingar, má auka svo og bæta, að árangurinn verði hin furðulegasta aukning lífsorku og vits. En þegar svo er komið verður mannkyni voru í augum uppi að því er fyrir sett að stefna einhuga að tilteknu markli, og að þá fyrst þegar það er gert, er hinna rjetta framvindustefnu náð. Það er sakir vanþekkingar á þessum aðalatriðum heims- og lífsæðinnar, sem langmestu og öflugustu samtökin hjer á jörðu hafa einmitt verið um það, sem síst skyldi vinna, og hin mestu mikilmenni mannkynsögunnar, þarafleiddandi mjög miklu oftár en hitt, verið einmitt verstu mennirnir, þeir sem allra drottnunargjarnastir voru, ágjarnastir og miskunnarlausastir, manndráparar og ræningjar meiri en allir aðrir. Það er vandi að skilja hvað muni vera hið rjetta nafn á vegferð mannkyns, þar sem slíkir hafa verið foringjarnir.

10. 3.

, Helgi Pjeturss.

4. apríl 1948

Kolumbus hafði fundið Ameríku og Koperníkus áttað sig á skipulegi sólhyrtis vors. Áður en maðurinn lærði að skilja starf sinn eigin hjarta. Og enn leð lægur tími áður en mennirnir fóru að skilja starf lungna og áttuðu sig á magnan þeirri hinu furðulegu, sem fylgir fjörgisnámi líkamans. Oxígeni-um eða súrefni hefi jeg kallað Fjörri og fjörgun mætti kalla súrefnistöku líkamans og magnan þá, sem af henni leiðir. Er sú magnan merkileg mæsla, og furðulegt að hugsa sjer, hvernig þetta efni, sem er eins fagurblátt og fjallabláminn sýnir og himinheiðið, heldur við lífi voru. Og þó er til ennþá merkilegri magn-

an, sem nú fyrst er verið að átta sig á. Það er svefnmagnanin. Frá uppsprettu kraftarins er hin söfandi vera mögnuð til þess að geta haldið áfram að lífa. Í svefni fær maðurinn nýan lífsþrótt. Aðeins nokkra sólarhringa getur maðurinn lifað, sje honum algerlega bannað að sofa. Krafturinn, sem magnar manninn í svefni, er sá sami er tengir hina fyrstu örægan neista lífsins á jörðu hjer, þegar jarðefnin fyrir svo sem þúsund milljónum ára, höfðu hafist á það stig, að magnanin gat komið fram sem lífi. Tókið eftir, hversu fagurlega hið mikla samband kemur fram. Inn-sigli sannleikans er hjer svo augljóst að það mun engum dvíjast sem að þýðru reynir til að sjá.

DR. HELGI PJETURSS.